

Forfatter: Paludan-Müller, Fr.

Titel: Udrag fra Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, I. Bind

Citation: Paludan-Müller, Fr.: "Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, I. Bind", i Paludan-Müller, Fr.: *Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, I. Bind*, udg. af CARL S. PETERSEN , 1909, s. XXII. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-paludanm01-shoot-idm140207710865056/facsimile.pdf> (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, I. Bind

virke irriterende paa ham. Han, der i Bund og Grund var en konservativ Natur med stærk Pietetsfølelse og, som man ser af „Ahasverus“, teoretisk sværmede for „Kongedømmet af Guds Naade“, kunde ikke andet end føle sig frastødt af den unge liberale Oppositions hensynsløse Fremstormen, og han, som hørte til en gammel Slægt, der satte som Livets Mål at være sig selv og staa paa egne Ben, kunde kun have Ironi og Foragt tilovers for Tidens om sig grihende Trang til at slutte sig sammen i Selskaber, Partier og Foreninger, til at holde Møder, vedtage Resolutioner og lade Ordene flyde. Der var nok, som kunde gøre, at hans Respekt for Menneskene ikke skulde øges ved nærmere Bekendtskab.

Efter Nytaar 1845 gav Paludan-Müller sig atter i Lag med Fortsættelsen af „Adam Homo“. Han arbejdede sindigt og længsomt, agtpaagivende og med modent Overlæg. Han skrev, fortæller Frederik Lange, tre Strofer om Dagen, hverken mere eller mindre, og om Aftenen læste han det skrevne højt for sin Kone, det blev saa gennemdebatteret og bragt i sin foreløbig endelige Form, ti ved Revisionen gennemarbejdedes det hele paa ny. Charites Lod og Andel i „Adam Homo“ tør saaledes næppe agtes helt ringe. Men ogsaa paa anden Vis har hun sat sig Spor i sin Mands Hovedværk. Ligesom han til sin Helt laante Træk fra sig selv, som han havde været i sin Ungdom, saaledes skabte han Diglets Heltinde, Alma Stjerne, i sin Kones Skikkelse, og det var hende, som opgav Æmnerne til Almas „Religiøse Betragtninger“ i sidste Del.

Efter henved tre Aars Arbejde udkom da sidst paa Aaret 1848 „Adam Homo“'s 2den og 3dje Del samtidigt, og Værket var færdigt. Selvom der endnu stadig var dem, som havde ondt ved at forlige sig med det, modtoges det dog nu, da det kunde overses i sin Helhed, med Ærbødighed og Anerkendelse af Kritikken. Beundringen er ikke blevet mindre med Aarene; det erkendes nu fra alle Sider, at „Adam Homo“, baade hvad Form og Indhold angaar, er et af de faa Størværker i vor Litteratur. Paludan-Müller, der ellers ikke gerne udtalte sig om sine Arbejder, var, fortæller Julius Lange, selv ret stolt over dette Værk, dog ikke over dets Indhold og Ideer, men over dets Omfang og det store Kvantum Arbejde, som var nedlagt i det.

Med „Adam Homo“ træder Paludan-Müller ud af den Heibergske Poesi og er helt og holdent sin egen Mand. Et Digt som dette havde hverken Heiberg eller hans Ven Hertz kunnet skrive. Ogsaa de beskæftigede sig i disse Aar jævnligt i deres Digtning med Samtiden; de saa æstetisk og litterært paa den, og naar de dømte den, var det for dens Mangel paa Aand og Poesi. Paludan-Müller betragter i „Adam Homo“ ikke Verden ud fra en Æstetikers snævre Standpunkt. Den Skildring, han giver af sin Tid, er alt omfattende, den bevæger sig fra Livet paa Adlens Herregaarde til den beskedne Gartnerbolig paa Vesterbro, fra Excellencen i Kongens Raad lige til de offentlige Fruentimmere paa Gaden og den rødhaarede Proletar, som varsler de rige Underklassens

Rejsning. Og naar Adam Homo bliver vejlet og fundet for let, er det ikke, fordi han lider af Mangel paa Aand eller Poesi -- han har nok af begge Dele; men han bliver dømt, fordi han som en holdningsløs Pjalt Gang paa Gang svigter sig selv og de Opgaver, Livet i al Beskedenhed stillede ham, for at jage efter ydre Ære og Anseelse. Det er de moralske Værdier, der med „Adam Homo“ sættes i Højsædet, ikke de æstetiske.

IV.

Det vilde ikke være underligt, om et Værk som „Adam Homo“ og saa rent fysisk havde taget paa Paludan-Müllers i Forvejen alt andet end stærke Konstitution. Det var vistnok ogsaa Tilfældet. Han følte sig i den følgende Tid jævnlig legemlig svag og lidende, fik Anfald af sin gamle Nervøsitet og maatte ofte holde Sengen. Der indtraadte dog foreløbig ikke nogen Standsning eller Nedgang i hans digteriske Produktion; tværtimod, han frembragte i de kommende Aar Digterværker, der næst efter „Adam Homo“ maa regnes for hans betydeligste og ejendommeligste.

Efter Afslutningen af „Adam Homo“ vendte Paludan-Müllers Digtning sig altså bort fra det samtidige Hverdagsliv; den søgte dog ikke mere tilbage til Drømmelivet i Skønhedens og Fantasiens Rige. Selvom hans Ungdoms Tvivl om Livets Værd gennem de mange Aars Beskæftigelse med „Adam Homo“ var blevet til en fast Overbevisning om dets Intethed, Tømhed og Jammerlighed, og selvom han nu mere end nogensinde før i Døden saa Menneskehedens sande Ven og Befrielse, Gennemgangen til en ny og rigere Tilværelse, var det dog med bestemt Henblik paa Livet og Menneskene, at han skrev Værker som „Kalanus“ (udkommet 1854) og „Benedict fra Nursia“ (udkommet 1861). Disse to Digtninge hører i hans Produktion sammen, de handler om det samme, og det er den samme Idé, der gaar igennem dem begge. De er det positive Vidnesbyrd om hans Livs- og Menneskeldeal. Hvad der var det højeste i Livet, det, hvorpaa det i særlig Grad kom an, derom var han nu, efter „Adam Homo“, slet ikke i Tvivl. Han lader i „Kalanus“ en af Personerne sige det:

Er der da Vished midt i Uvisheden?
 Ja, Eet i denne Uvished er vist!
 Eet har jeg lært af denne Mands Exempel,
 Der lig et Fyrtaarn mellem Skjær og Klipper
 Sig hæver over alle Tvivlens Bølger,
 Og viser Maalet og den sikre Havn:
 Af Alting høiest er det faste Sind,
 Det i sin Fasthed viljestærke Hjerte!

Om den faste Vilje og det rene Sind handler „Kalanus“ og „Benedict fra Nursia“. Men de handler ogsaa om, hvordan den faste Vilje og det rene Sind naas: gennem Ensomhed og Forsagelse, gennem Selvför-